

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ



---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπύπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὅποιο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιὰ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὅποιο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιὰ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσω τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὅποιο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὅποιο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

#### TA ONEIRA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπύπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνειδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί



ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπύπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὅποιο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνειδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὅποιο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIRA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσω τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνειδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιο, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί



ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνειδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

# TA ONEIRA DEN EXOYN «GIA TI»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὅποιο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιὰ κοινωνική ἔκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου.<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνειδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὅποιο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιὰ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὅποιο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου.<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὅποιο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνειδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί



ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

#### TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιὰ κοινωνική ἔκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιὰ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσω τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντησή μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτῃ ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτῃ δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπύπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτῃ ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὅποιο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιὰ κοινωνική ἔκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὅποιο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιὰ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνειδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπύπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί



ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπύπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνειδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνειδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIRA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν *Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων* ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς *Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων*. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ *Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων* καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσω τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνειδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσω τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνειδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιὰ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιὰ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί



ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτῃ ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτῃ δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτῃ ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIPA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσῳ τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνειδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

ἴδια. Τό βλέμμα καί ἡ σκέψη ἀνοίγουν γιά τήν κριτική της ἀφομοίωση, δηλαδή γιά μιὰ ἀποφασιστική ἀντιπαράθεση μαζί της.

## TA ONEIRA ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ «ΓΙΑΤΙ»

Πῶς φτάνει ὁ Φρόντ νά ἰσχυρίζεται ὅτι τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐρμηνευτοῦν, δηλαδή νά ἐξηγηθοῦν; Ὁ Φρόντ δέν θέτει ὁ ἴδιος ἕνα τέτοιο ἐρώτημα. Ἴσως γιατί ἡ ἀπάντηση μοιάζει περισσότερο ἀπό αὐτονόητη: Τά ὄνειρα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι τά ὄνειρα ἔχουν μιὰ αἰτία, ἕνα «γιατί». Τό «γιατί;» ἀπαιτεῖ μιὰ αἰτιολόγηση. Ὅταν ἕνα ὄνειρο ἔχει αἰτία, τότε αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο, ἀλλά ἐμφανίζεται ὡς ἐπακόλουθο τῆς αἰτίας του. Τό ἀπλό τοῦ ὁνείρου χάνεται.

Στήν Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση ἑνός ὁνείρου μέ τήν αἰτία του, ἡ αἰτιολόγησή του, μέσω τῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐρμηνεία «ἀντικαθιστᾷ»<sup>1</sup> ἕνα ὄνειρο μέ κάτι ἄλλο, ὥστε αὐτό τό ὄνειρο, τό ὁποῖο «ἀφ' ἑαυτοῦ του» δέν εἶναι «καμιᾶ κοινωνική ἐκφραση, κανένα μέσο ἐπικοινωνίας»,<sup>2</sup> τώρα νά παρασταίνεται σάν ἕνα «ψυχικό μόρφωμα μέ νόημα»<sup>3</sup> πού «πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ψυχική λειτουργία τοῦ ξύπνου».<sup>4</sup> Ἡ φροϋδική ἐρμηνεία τῶν ὁνείρων συνδέει τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο καί ἔτσι ἀποκαθιστᾷ τή «διασύνδεση τῶν ψυχικῶν μας ἐνεργειῶν».<sup>5</sup>

Αὕτη ἡ καθολική αἰτιολογική συσχέτιση, ὅπου ἡ κάθε «ψυχική ἐνέργεια» εἶναι συνδεδεμένη μέ τίς ἄλλες, ὅπως π.χ. τά ὄνειρα μέ τόν ξύπνο, συνιστᾷ μιὰ προκατάληψη τῆς Ἑρμηνείας τῶν ὁνείρων. Ὁ Φρόντ τήν υἱοθετεῖ χωρίς δισταγμό. Τό ὅτι δέν κάνει λόγο γι' αὕτη δέν σημαίνει καθόλου καί ὅτι δέν τή γνωρίζει. Ἀντίθετα ὅλη ἡ Ἑρμηνεία τῶν ὁνείρων καί ὅλη ἡ φροϋδική ψυχολογία εἶναι μέ πλήρη συνείδηση προκατελημμένη ἀπό τό αἶτημα τοῦ «γιατί», σύμφωνα μέ τό

ὁποῖο ὅλα ἐννοοῦνται μέσα ἀπό τήν αἰτιολόγηση, δηλαδή τήν ἐξήγησή τους.

Στή σκέψη ἑνός ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καί γιά κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο» θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξήγησης, ὁ Φρόντ ἀντιδρᾷ βίαια: «Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό; Ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχουν καί μικρά συμβάντα πού δέν ἐμπιπτουν στή διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος, πού θά μπορούσαν καί νά μὴν εἶναι ὅπως εἶναι; Ὅταν κανεῖς διασπᾷ τόν φυσικό ντετερμινισμό σέ ἕνα σημεῖο, τότε ἔχει πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική θεωρία».<sup>6</sup>

Ὁ Φρόντ ἔχει δίκιο. Ἴσως ὅλη ἡ «ἐπιστημονική κοσμοθεωρία», σίγουρα ὅμως ἡ φροϋδική ψυχολογία στέκεται καί πέφτει μέ τό ἐρώτημα ἂν κάποιος, «ἔστω καί ἀσήμαντο συμβάν», π.χ. ἕνα ὄνειρο, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, δηλαδή νά αἰτιολογηθεῖ καί νά ἐνταχθεῖ στό πλέγμα τῶν ἀλληλοσυσχετισμῶν τοῦ συστήματος ἢ — ἂν δέν χρειάζεται καμιᾶ ἐξήγηση. Ὁ Φρόντ εἶναι σίγουρος: «Ὁ φίλος μας δέν θά θελήσει νά ἀναλάβει τίς συνέπειες τῆς πρώτης του ἀπάντησης, θά ἐνδώσει [...]».<sup>7</sup>

Καί ἂν ὁ φίλος μας δέν «ἐνδώσει»; Ἄν, ἀκούγοντας τόν Φρόντ νά μιλᾷ γιά τή «διασύνδεση τοῦ παγκοσμίου συμβάντος», θυμόταν τά λόγια ἑνός ἄλλου, παλαιότερου γιατροῦ, πού λένε: «Τό τριαντάφυλλο δέν ἔχει γιατί ἀνθίζει ἐπειδὴ ἀνθίζει [...]»;<sup>8</sup> Μήπως πράγματι κάτι τό «ἀσήμαντο καί τυχαῖο», π.χ. ἕνα ὄνειρο ἢ ἕνα τριαντάφυλλο, ἀρκεῖ γιά νά «πετάξει στά σκουπίδια ὅλη τήν ἐπιστημονική κοσμοθεωρία; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἔαν ἕνα ὄνειρο θά τεθεῖ κάτω ἀπό τό «γιατί», ἂν δηλαδή θά ἐξηγηθεῖ καί θά ἀντικατασταθεῖ ἀπό κάτι ἄλλο καί ἐπομένως θά ξεχαστεῖ ὡς ὄνειρο, ἢ ἂν εἶναι δυνατός καί ἕνας ἄλλος δρόμος: Ἐνα ὄνειρο, ὡς τό ὄνειρο πού φανερώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ του, δίχως «γιατί». Αὕτη ἡ δυνατότητα, νά μᾶς μιλήσει ἕνα ὄνειρο ὡς αὐτό καθ' ἑαυτό, δίχως «γιατί», ἀγνοήθηκε ἀπό τήν κυρίαρχη σκέψη. Καί

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ

---

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ίδρυτής σειράς: Μάριος Μαρκίδης  
άρ. 9

---

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΡΑΣΜΟΣ 1989

ISBN 978-960-6870-05-7

---

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ, Μαυρομυχάλη 133, 11472, Αθήνα,  
τηλ. 210 6436676

---

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΜΕΝΕΤΖΗΣ

## ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Μιά ψυχαναλυτική προσέγγιση τῶν ὀνείρων  
ἐπάνω σέ ἀγνοημένα ἔχνη τῆς σκέψης τοῦ Φρόυντ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ  
[ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ]



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΣΜΟΣ